

Národní program čistší produkce

1. Úvod

Změna strategií a nástrojů pro ochranu životního prostředí v posledních dvaceti letech má velmi praktické důvody. Strategie prevence a podpory dobrovolných aktivit nabývá na významu v okamžiku, kdy složkový přístup, spojený se strategií kontroly a řízení, je příliš nákladný a vyčerpá svoje možnosti. Nová strategie – integrovaný přístup, který posuzuje dopady činnosti člověka na životní prostředí jako celek, dává možnost volby pro způsob, jakým stanovených cílů v ochraně životního prostředí chceme dosáhnout. Integrovaný přístup tak dává prostor dobrovolným aktivitám.

Projekty čistší produkce jsou nástrojem ověřené prevenční strategie. V České republice jsou realizovány od roku 1992.

Z analýz opatření, která podniky přijímají na ochranu životního prostředí, vyplývá, že české podniky v soukromém i veřejném sektoru pod tlakem strategie kontroly a řízení investují do nápravných opatření, i když by použitím postupů čistší produkce, tj. identifikací a zavedením opatření integrovaných do výrobních procesů, mohly dosáhnout ekonomických úspor.

Zájem podniků a organizací o dobrovolné aktivity v ochraně životního prostředí mohou významně měnit podmínky, vytvářené státními orgány pro tyto aktivity. Jejich realizace vyžaduje spolupráci mezi podnikovou sférou a státními orgány i spolupráci uvnitř státního sektoru.

Národní program čistší produkce (NPCP) má vytvářet podmínky pro realizaci dobrovolných aktivit podniků a organizací v oblasti preventivní ochrany životního prostředí ve všech resortech, které směřují k ekonomicky efektivní ochraně životního prostředí. Podnikatelský subjekt nebo jiná organizace dobrovolně realizuje svůj program čistší produkce a jeho výsledky promítá do svých záměrů a praxe. Díky těmto výsledkům může požadavky na ochranu životního prostředí, vyplývající ze zákona, plnit ekonomicky efektivním způsobem a jít nad rámec těchto zákonů. Zároveň přitom vždy šetří používané zdroje a zvyšuje tak efektivnost procesů.

K čistší produkci byly přijaty dokumenty na vysoké úrovni formou deklarací. Pojmy používané v těchto deklaracích, a dále v projektech a programech čistší produkce jsou obsahem Přílohy č. 1.

2. Hlavní důvody pro zavedení Národního programu čistší produkce (NPCP)

Hlavní důvody pro zavedení NPCP jsou následující:

- snížit makro i mikroekonomické ztráty, které vznikají realizací nápravných opatření na ochranu životního prostředí tam, kde by bylo ekonomicky efektivní předejít vzniku znečištění opatřeními integrovanými do výrobních procesů a služeb
- přijetí NPCP přispěje k vytvoření podmínek pro zapracování směrnice 96/61/EEC o integrované ochraně a omezování znečištění ("IPPC") do právního rámce ČR a její uplatňování a zlepši ochranu životního prostředí jako celku
- v souladu s Národním rozvojovým plánem ČR na léta 2000 – 2006 a v souladu se Strategií regionálního rozvoje ČR vytvoří podmínky pro regionální rozvoj na principech udržitelného rozvoje (včetně přípravy regionů na možnost čerpání finančních prostředků ze strukturálních fondů EC)
- vytvoří základ pro vybudování potřebného množství odborných kapacit pro realizaci regionálních programů a územně plánovacích dokumentů na principech udržitelného rozvoje
- přijetí NPCP podpoří realizaci již přijatého Programu EMAS v ČR

- podpora NPCP je v souladu se Státní politikou životního prostředí (vytvoření podmínek pro dobrovolné aktivity) i s řadou mezinárodních dokumentů, k nimž se ČR přihlásila (viz důvodová zpráva)

3. Cíle Národního programu čistší produkce (NPCP)

3.1 Dlouhodobý cíl

Dlouhodobým cílem NPCP je přispět ke sladění environmentálních, ekonomických a sociálních aspektů jednotlivých sektorových a regionálních politik tak, aby praxe v jednotlivých resortech a regionech vedla k dosažení udržitelného rozvoje.

3.2. Krátkodobé cíle

Krátkodobým cílem NPCP je snižování dopadů procesů, výrobků a služeb na životní prostředí při současném zvyšování konkurenceschopnosti ekonomiky. Každý resort si své konkrétní cíle stanoví sám.

Krátkodobé cíle NPCP mají dvě základní formy:

- a) ekonomické úspory v jednotlivých resortech
- b) snižování environmentálních rizik a to především:
 - efektivnějším využíváním zdrojů, které vede ke snižování materiálové a energetické náročnosti procesů, výrobků a služeb
 - omezováním množství a nebezpečnosti odpadních látek.

Aby bylo možno posuzovat dosažení cílů, je nutno k jednotlivým formám stanovit indikátory; s ohledem na předpokládaný vývoj harmonizace s EU je výhodné stanovit indikátory kompatibilní s indikátory pro integrovanou ochranu a omezování znečištění (směrnice IPPC). Indikátory mají především následující formy:

- ad a) ekonomický přínos v Kč na jednu Kč investovanou do Programu,
- ad b) snížení materiálové anebo energetické náročnosti vztažené na jednotku produkce nebo služby a snížení produkce znečištění vztažené na jednotku produkce anebo služby.

3.3. Cílové skupiny

Za hlavní cílové skupiny realizace cílů NPCP je třeba považovat podnikatelské subjekty soukromého i veřejného sektoru, orgány samosprávy a státní správy a také veřejnost.

4. Účel Národního programu čistší produkce (NPCP)

Účelem NPCP je změnit přístup podniků, samosprávy, státní správy i veřejnosti k volbě opatření, zajišťujících ochranu životního prostředí při průmyslové činnosti a poskytování služeb podle požadavků zákonných předpisů, tj. omezit na nezbytné minimum budování koncových technologií realizací takových změn v používaných technikách, které omezí vznik odpadů a znečištění již v procesu výroby, poskytování služby či chování veřejnosti. Tím se zaručí vyšší využití vstupních surovin a energií (a v jeho důsledku sníží požadavky na surovinové zdroje a energie), optimalizace nákladů na investice a na nakládání s odpady a znečištěním (a v jeho důsledku posílí inovační trendy a konkurenceschopnost výrobků na vnitřním i zahraničních trzích).

Souvisejícím účelem NPCP je podpořit změnu přístupu podnikajících subjektů k poskytování informací o vlivu činnosti jejich podniku na životní prostředí nad rámec vyžadovaný zákonem č. 123/1998 Sb., o právu na informace o životním prostředí, a vytvářet a rozvíjet kooperační vztahy mezi veřejným a soukromým sektorem.

NPCP vytváří podmínky pro realizaci konkrétních kroků, které povedou k naplňování cílů, zaměřených na prevenční přístup k ochraně životního prostředí před znečištěním, tzn. na naplňování principů udržitelného rozvoje ČR a jejích regionů.

5. Strategie Národního programu čistší produkce (NPCP)

5.1. Principy

NPCP vychází z uplatňování těchto základních principů:

- přednostního používání prevence vzniku znečištění u zdroje
- ekonomické odpovědnosti za realizaci nejvýhodnějších opatření ochrany životního prostředí
- snižování materiálové a energetické náročnosti procesů a uzavírání materiálových toků
- integrace ekonomických, sociálních a environmentálních aspektů rozvoje

a přispívá i k uplatňování těchto dalších principů:

- integrovaného přístupu k ochraně životního prostředí jako celku a stálého zlepšování environmentálního profilu
- sdílené a diferenciované odpovědnosti
- předběžné opatření
- snižování užívání neobnovitelných zdrojů
- rostoucího využívání obnovitelných zdrojů
- substituce
- subsidiarity.

5.2. Metodika

Metodika realizace NPCP v jednotlivých resortech a regionech má následující hlavní kroky:

- plánování a stanovení priorit (na základě odhadu očekávaných environmentálních a ekonomických efektů a požadavků)
- analýza materiálových, energetických a finančních toků v procesu (regionu) a identifikace skutečných příčin vzniku znečištění
- návrh variantních řešení
- vyhodnocení variant (technické, environmentální, ekonomické a sociální)
- realizace nejvýhodnějších řešení
- vyhodnocování a rozvíjení realizovaných opatření
- návrat ke stanovení nových priorit a opakování cyklu (stále zlepšování).

5.3. Zaměření NPCP

V krátkodobém horizontu (do 3 let) se NPCP zaměří především na stálé zlepšování stávajících technik již používaných v jednotlivých resortech a na zefektivňování systémů řízení. K tomu lze využít metodiky hodnocení možností čistší produkce a standardizovaných systémů řízení. Ani široké použití postupů čistší produkce u stávajících procesů však není postačující pro dosažení dlouhodobě konkurenceschopné ekonomiky a udržitelného rozvoje.

Ve střednědobém horizontu se proto NPCP v souladu s trendy v zemích OECD zaměří na vývoj a podporu nových technik, které představují nový design procesu nebo produktu (příklad: alternativní ekologické zemědělství).

V dlouhodobém horizontu bude NPCP podporovat nový design celého systému výrobek/služba – potřeby uživatelů v souladu s trendem rostoucího významu poskytované služby na úkor významu výrobku samotného. Tato změna bude řízena potřebami uživatelů. Navrhované zefektivňování systému uspokojování potřeb nebude znamenat, že potřeby lidí budou uspokojovány méně, ale že budou uspokojovány v nové kvalitě.

6. Plánování v NPCP

Dlouhodobého cíle NPCP bude možno dosáhnout pouze vytvářením nového designu systému potřeba – výrobek/služba.

V první fázi je nutno dosáhnout odborného i politického konsensu ohledně vize, jak by daný resort anebo region, případně jejich důležité součásti, měly vypadat v dlouhodobém horizontu (20-50 let). Tuto vizi lze odvodit z prioritních funkcí a možností daného resortu a regionu a z předpokládaných omezení a příležitostí, které přinese daný časový horizont (např. nedostatek přírodních zdrojů, omezená asimilační schopnost přírody, nové informační technologie, nové materiály a technologie apod.).

Druhá fáze představuje plánování jednotlivých kroků, které je potřeba učinit, abychom dosáhli stanovené vize. Je výhodné neodvíjet tyto kroky směrem od současné situace do budoucna, ale naopak od budoucí vize zpět do současnosti (tzv. "backcasting"). Tak je možné lépe rozpoznat strategické směry, kterými se má daný resort či region ubírat, a stanovit správné zaměření programu.

Na základě těchto strategických směrů se stanovují konkrétní cíle. Cíle krátkodobého horizontu jsou uvedeny v kapitole 3.2. včetně jejich indikátorů. Pro kvantifikaci strategických cílů bude možné vyjít z indikátorů udržitelného rozvoje, které však nebudou odvozeny od očekávaných řešení, ale od funkcí, které bude potřeba rozvíjet.

7. Nástroje NPCP

V oblasti normativních nástrojů bude pro realizaci NPCP v krátkodobém horizontu nejvýznamnější integrovaná prevence a omezování znečištění (integrovaný přístup podle směrnice Rady 96/61/EC, IPPC), především pak zavádění nejlepší dostupné techniky (BAT). **Zavádění nejlepších dostupných technik je významným faktorem, ovlivňujícím konkurenceschopnost podniku bez ohledu na přijatá zákonná opatření.**

Nejúčinnějším nástrojem při prosazování NPCP bude postupné zavádění nových tržně konformních ekonomických nástrojů, které budou stimulovat efektivní využívání zdrojů a vyloučení nebezpečných materiálů.

Předpokladem úspěšnosti NPCP bude vybudování dostatečných odborných kapacit **na všech úrovních, především na úrovni realizace projektu a vzdělávání** - jak ve veřejné, tak v soukromé sféře.

Z praktických nástrojů bude pro realizaci NPCP důležitá metodika čistší produkce a její integrované podoby včetně dílčích nástrojů, jako je diagnostika v podnicích, a dále systém environmentálního managementu (EMS) – především ve vazbě na národní program EMAS, na

regionální environmentální systém řízení území a v neposlední míře i zavádění lokálních Agend 21.

Realizaci NPCP usnadní informační systémy – od publikace informací o materiálových, energetických a finančních tocích v procesech až po Registr vypouštění a přenosu znečištění (PRTR) a jeho obdoby nebo podnikové zprávy v oblasti environmentálního managementu.

8. Postavení a funkce účastníků v Národním programu čistší produkce (NPCP)

Pro zajištění funkčnosti a efektivnosti NPCP má zásadní význam postavení a funkce státních orgánů, orgánů samospráv, podniků a veřejnosti, které mají v tomto programu své specifické úkoly.

8.1. Úkoly státních orgánů

NPCP je **návodem** pro používání preventivní strategie ochrany životního prostředí v jednotlivých resortech, které stát ovlivňuje. O ekonomické a environmentální efektivnosti jednotlivých činností v resortech rozhoduje především realizace sektorových politik **jednotlivých resortů**. Resort životního prostředí má vzhledem k NPCP kromě tvorby vhodného legislativního prostředí především úlohu **poradní** a monitorovací, **vzhledem k tomu, že aktivity jednotlivých resortů by se neměly překrývat, ale vzájemně doplňovat**. Úkoly jednotlivých resortů jsou specifikovány v sektorových programech.

MŽP je odborným garantem NPCP.

Stát vytvoří pro realizaci NPCP základní institucionální podmínky tím, že prostřednictvím MŽP:

- vydá pravidla Programu čistší produkce, která budou vycházet z tohoto programu, přijatých mezinárodních závazků ČR v oblasti čistší produkce a na ně navazujících dokumentů a ze Státní politiky životního prostředí ČR; **pravidla budou vydána do tří měsíců po přijetí usnesení vlády k programu NPCP**
- stanoví nebo zřídí odpovědný orgán, který je stálým koncepčním a **monitorovacím** orgánem NPCP; v tomto orgánu budou zastoupeny jednotlivé zájmové skupiny (např. dotčená ministerstva, zástupci podnikatelských svazů a komor, zástupci sdružení měst a obcí, zástupci nevládních organizací); výkonným orgánem odpovědného orgánu by mělo být České centrum čistší produkce, které jako člen světové sítě Národních center čistší produkce zajistí vazbu na mezinárodní aktivity a zprostředkuje přenos informací na mezinárodní úrovni i na úrovni státních orgánů, samospráv, podniků a veřejnosti; odpovědný orgán podle potřeby pověří výkonný orgán vyhledáváním možností podpory NPCP z mezinárodních i domácích zdrojů (např. zapojením samosprávy, bank a pojišťoven do systému podpory jednotlivých programů); podpora by měla být zaměřena na malé a střední podniky; **odpovědný orgán bude ustaven do tří/šesti měsíců po přijetí usnesení vlády k NPCP.**
- v úzké spolupráci s MMR legislativně podpoří vznik a fungování nezávislých, samostatných Regionálních center udržitelného rozvoje (dále jen RCUR), v jejichž kompetenci bude mj. i příprava a koordinace regionálních projektů NPCP, tzn. prvních aktivit, které napomohou k regionálnímu rozvoji na principech udržitelného rozvoje. Základem této sítě jsou již existující regionální centra čistší produkce.

Hlavní úloha státu při realizaci NPCP bude ve vytváření podmínek, za kterých bude pro podnikovou i veřejnou sféru možné a výhodné používat postupy čistší produkce. Stát především prostřednictvím jednotlivých resortních ministerstev zajistí realizaci resortních programů čistší produkce následovně:

- u resortů průmyslu a obchodu, zemědělství, pro místní rozvoj, školství, mládeže a tělovýchovy, zdravotnictví a obrany podle specifických resortních programů, které již byly vypracovány a jsou nedílnou součástí NPCP,
- u resortu financí sledováním a vyhodnocováním makroekonomických efektů realizace programu a stanovováním ekonomických priorit dalšího rozvoje NPCP (na základě podkladů od MŽP, které bude shromažďovat informace o výsledcích NPCP v jednotlivých resortech) a dále zapojením resortu financí do vývoje a realizace ekonomických nástrojů, které podpoří zavádění NPCP včetně zvážení postupného přenosu části daňového zatížení práce na daňové zatížení přírodních zdrojů,
- u resortu sociálních věcí jeho zapojením do sledování a vyhodnocování sociálních efektů realizace programu a stanovováním sociálních priorit dalšího rozvoje NPCP (obdobně jako u resortu financí), a dále vytvoření programu státní podpory pracovních míst v malých a středních podnicích v oblasti zavádění čistší produkce a EMAS,
- u resortu vnitra podle tohoto rámcového programu **v rámci jeho kompetence k řízení orgánů státní správy** a dále podle zkušeností z realizace programu v resortu obrany,
- u resortu dopravy a spojů podle tohoto rámcového programu.

Jednotlivá dotčená ministerstva **v rámci svých kompetencí a ve vazbě na své politiky a programy** zajistí:

- postupné vybudování odpovídajících resortních kapacit pro realizaci NPCP
- **vzájemnou výměnu informací a poskytování** informací MŽP o svých plánech a jejich cílech a údajů o realizaci resortního programu formou pravidelných zpráv
- že podmínkou pro poskytnutí státní podpory pro nápravná opatření ochrany životního prostředí je systematická analýza potenciálu čistší produkce a realizace efektivních preventivních opatření integrovaných do výrobní technologie.

Stát dále prostřednictvím MŽP:

- stanoví podmínky pro podporu programů čistší produkce (**např.** formou dotovaného poradenství v určité fázi programu, formou finanční podpory/půjčky z programů jednotlivých resortů nebo ze Státního fondu životního prostředí); tato podpora nesmí narušit tržní prostředí
- zajistí podmínky pro přenos informací:
 - a) na národní úrovni, tj. přenos informací o NPCP prostřednictvím programu jeho mediální popularizace,
 - b) na regionální úrovni, tj. přenos informací potřebných k regionálním projektům NPCP (včetně dat potřebných ke sledování indikátorů udržitelného rozvoje v regionech) a zpřístupnění těchto informací veřejnosti (prostřednictvím RCUR)
 - c) na mezinárodní úrovni, jednak vstupem ČR do mezinárodního programu čistší produkce iniciovaného EC pod názvem PREPARE a jmenováním zástupce ČR pro účast v PREPARE, a dále podáváním pravidelných zpráv UNEP o realizaci NPCP, a to v rámci závazků vyplývajících z Mezinárodní deklarace o čistší produkci.
 - d) na všech úrovních o podnikových programech prostřednictvím programu dobrovolného zveřejňování environmentálních zpráv podniků vydáním pravidel programu, zajištěním jeho popularizace, zveřejňování zaslaných zpráv a jejich vyhodnocování podle stanovených kritérií včetně popularizace nejlepších zpráv (formát zpráv bude odpovídat požadavkům IPPC a bude tak podporovat zavádění čistší produkce a zároveň bude přípravou postupného zavedení integrovaného přístupu v environmentálním managementu ve všech podnicích v ČR)

8.2. Úkoly podniků

V první fázi může podnik realizovat vstupní zhodnocení potenciálu čistší produkce anebo demonstrační projekt čistší produkce. Tento projekt může být spojen například se zaváděním systému environmentálního managementu anebo se zaváděním nejlepších dostupných technik

v souladu s IPPC. Na základě zkušeností z tohoto projektu se podnik rozhodne pro stálou aplikaci strategie čistší produkce formou programu **čistší produkce v podniku**. Pro tento program se rozhoduje v okamžiku, kdy je pro něj přínosem, tj. když je schopen formulovat přínos pro ochranu životního prostředí i ekonomické a další efekty, a kdy tyto přínosy převažují nad očekávanými náklady. (Informace pro toto rozhodnutí získává mj. ze znalosti materiálových a finančních toků v podniku.) Podpora státu formou grantů a půjček se zaměří především na malé a střední podniky, nesmí však narušit tržní prostředí.

Podnik vytvoří podmínky pro projekt/program čistší produkce tím, že

- vedení podniku zapracuje program/projekt čistší produkce do aktivit, které jsou vedením podniku podporovány a vytvoří materiální i personální podmínky pro realizaci projektu; zajistí přímý kontakt s manažerem projektu, aby bez prodlení získávalo informace o průběhu a výsledcích jednotlivých etap projektu, aby problémy spojené se zaváděním projektu byly řešeny operativně a optimálním postupem
- integruje čistší produkci do dalších aktivit podniku (v první etapě do zavádění systémů environmentálního managementu, analýzy rizik, environmentálního účetnictví, přípravy na zavedení integrované ochrany životního prostředí podle IPPC atd., ve druhé etapě pak do ekodesignu výrobku anebo služby a promítnutí hledisek čistší produkce do celého dodavatelsko-odběratelského řetězce).
- zavede program čistší produkce v podniku, tj. projekty čistší produkce se stanou nástrojem pro neustálé zlepšování ochrany životního prostředí a snižování jeho zatížení při činnosti podniku; v rámci programu stanoví priority a cíle ochrany životního prostředí v podniku; pro každý prioritní problém stanoví jejich indikátory (vztahené na výrobu), které používá pro monitorování plnění stanovených cílů; podnik se může rozhodnout i pro dobrovolné podávání zpráv v rámci systému zavedeného státním orgánem, postupně tak bude připraven na zveřejňování informací, které výhledově budou požadovány např. v souvislosti se zapracováním směrnice IPPC do právního rámce ČR.

Podnik realizuje výše uvedené aktivity dobrovolně, protože mu přinesou:

- nižší spotřebu surovin a energií na stejný objem výroby a tím pokles nákladů na vstupy výroby a na proces
- nižší produkci znečištění, a tím i nižší náklady na koncové technologie a na zacházení se znečištěním včetně poplatků a pokut za znečišťování životního prostředí
- snížení rizik
- zefektivnění systému řízení a omezení anebo vyloučení ztrát spojených s neprovázanou organizační strukturou, nedůslednou kontrolou, neoptimální investiční politikou
- zpřístupnění finančních zdrojů (půjček, grantů, veřejných zakázek atd.)
- zlepšení vztahů se státní správou, samosprávou, veřejností, zákazníky a dalšími zájmovými skupinami
- zvýšení kvalifikace pracovníků

8.3. Úloha samospráv

Pro aktivity spojené s činnostmi provozovanými v podnicích náležitých samosprávám, platí shodné úkoly jako pro podniky soukromých subjektů.

Úloha samospráv spočívá dále v zapracování výsledků NPCP a koncepcí udržitelného rozvoje do územně plánovacích podkladů obce či regionu a v řídicí úloze zpracování a realizace Místní agendy 21, jejíž konkrétní součástí jsou programy čistší produkce na území obce či regionu.

Aktivní spoluprací v rámci regionálních programů čistší produkce (**viz Pojmy – Příloha IV.1**) budou samosprávy zlepšovat vztahy mezi znečišťovateli, veřejností a organizacemi v regionu.

V rámci přenosu informací o NPCP je nezbytná úzká spolupráce samosprávných orgánů s příslušným Regionálním centrem udržitelného rozvoje (RCUR).

8.4. Úloha veřejnosti

Dostatečně informovaná, a tím i motivovaná, veřejnost má pozitivní vliv na přijímání aktivit směřujících k vyššímu stupni ochrany životního prostředí, sociální a ekonomické prosperitě. Nedostatek informací naopak působí v dlouhodobém výhledu kontraproduktivně, neboť může mj. i bránit a omezovat žádoucí aktivity podniků, kterým veřejnost nerozumí. Zapojení veřejnosti do realizace a dalšího rozvíjení NPCP bude především úkolem RCUR a samospráv.

9. Ekonomický rozbor a financování NPCP

Součástí strategie NPCP je jeho zaměření na ekonomické úspory v jednotlivých resortech a regionech. Toho bude dosaženo ekonomicky i environmentálně efektivní restrukturalizací procesů, výrobků a služeb v daném resortu či regionu, při využití postupů preventivní integrované ochrany životního prostředí.

Realizace NPCP bude vyžadovat postupné přesměrování některých současných výdajů ve prospěch podpory preventivní strategie. NPCP je úsporným programem, protože přinese konkrétní ekonomické úspory, které budou i jedním z hlavních cílů jednotlivých programů "akčních" resortů. Podpora NPCP ze strany státu usnadní získání podpory konkrétních projektů ze zdrojů mimo státní rozpočet.

Konkrétním cílem resortních programů je plánovaná minimální úspora v Kč dosažená investováním 1 Kč do programu.

9.1. Požadavky na zdroje

Zavedení NPCP na úrovni státu zahrnuje vydání pravidel NPCP, ustavení a činnost odpovědného orgánu, center udržitelného rozvoje a rozhodnutí o podpoře realizačních a resortních programů čistší produkce. **Jestliže strategie prevence, v tomto případě realizovaná formou programu čistší produkce, bude přijata jako obecný přístup, budou jednotlivé aktivity ministerstva obsahovat prevenci jako jedno z kritérií, která ministerstvo používá. V takovém případě náklady mohou být kryty z rozpočtové kapitoly MŽP a příslušných ministerstev.**

Jestliže NPCP bude zařazen do financování z podpůrných programů v rámci jednotlivých resortů, má předpoklady k získání podpor ze zahraničních zdrojů.

Z pohledu soukromé podnikové sféry je program čistší produkce dobrovolná aktivita, která bude financována ze zdrojů podniku (vlastní prostředky, půjčky, úvěry, granty, které si podnik sám zajistil), s případnou podporou z nadnárodních programů, vytvořených v rámci přibližování zemí střední a východní Evropy k EU. Na realizaci NPCP v soukromé sféře se tak budou významně podílet jednotlivé podniky, které budou mít z programu prospěch. Malé a střední podniky a podniky veřejné sféry budou moci využívat další státní podpory zmíněné v programu.

Do nákladů podniku se program čistší produkce promítne individuálně. Výše nákladů závisí na environmentální politice podniku, cílech a úkolech, které si podnik sám stanoví na základě celkové analýzy a priorit, tj. závisí na nutných změnách vnitřní organizace podniku a na změnách používaných technik, které z ní vyvodí. Vzhledem k ekonomickým přínosům bude realizace NPCP na podnikové úrovni rovněž úsporným programem (v porovnání se situací kdy

by podnik dosahoval požadavků ochrany životního prostředí bez systematického využívání potenciálu čistší produkce tak, jak je to zatím běžné).

Z pohledu regionálních projektů čistší produkce, ať na úrovni obcí či regionů, jsou tyto programy přínosem pro analýzu stavu a možností dalšího rozvoje regionu a jeho jednotlivých subjektů, stanovení a sledování indikátorů udržitelného rozvoje (pro realizaci regionální politiky na základě principů udržitelného rozvoje) a pro dosažení konkrétních efektů v oblasti ochrany životního prostředí, ekonomického a sociálního rozvoje. Prostředky na zpracovávání regionálních projektů čistší produkce, na přenos a poskytování informací o životním prostředí v regionech, na shromažďování, analýzu a hodnocení dat potřebných jako podklady pro stanovování limitů únosnosti lokalit a regionů z hlediska udržitelného rozvoje, budou získávat RCUR finanční prostředky dílem z resortních rozpočtů, dílem z rozpočtu místních a regionálních samospráv a částečně z konkrétních projektů. Na základě poradenské a projektové činnosti mohou RCUR získávat finance i z grantů, fondů a z podnikatelských aktivit.

9.2. Ekonomické přínosy

Podle odborných odhadů zpracovaných v rámci programu PPŽP 1996 se okamžitě využitelný potenciál čistší produkce českého průmyslu (tj. možnost snížit produkci odpadů organizačními a méně náročnými investičními opatřeními) pohybuje v rozmezí 5 – 15% celkové roční produkce odpadů a znečištění a může být dále podstatně zvyšován investičními opatřeními, zaměřenými na výrobní technologie. Ekonomický efekt, který by vznikl využitím tohoto potenciálu v nejbližších letech, byl vyčíslen částkou 50 mld. Kč. Potenciál čistší produkce v průmyslu je více popsán v manuálu pro činnosti spadající do kompetence Ministerstva průmyslu a obchodu.

Lze očekávat, že zavedení systémových opatření v podniku se projeví klesajícím trendem přínosů daných organizačními opatřeními a rostoucími požadavky na investice do změn v technologiích.

Kromě přínosů v ochraně životního prostředí a šetření surovinových a energetických zdrojů konstatují podniky, kde program čistší produkce je chápán jako strategie stálého zlepšování, že došlo k vytvoření a upevnění aktivního vztahu pracovníků podniku k ochraně životního prostředí a k pochopení vztahu výrobních procesů, životního prostředí a ekonomiky. Podniky uvádějí, že rovněž došlo ke zprůhlednění materiálových, energetických a finančních toků v podniku a k zásadnímu obratu v řešení problematiky odpadů. Tato konstatování platí i pro toky v rámci regionu a projekty v nevýrobních podnicích.

9.3. Vliv NPCP na zaměstnanost

Vliv NPCP na zaměstnanost lze shrnout následovně:

- zavádění čistší produkce je pracné a vytváří potřebu nových pracovníků v oblasti systémů řízení a dále v oblasti sledování materiálových, energetických a finančních toků v procesech
- samotná opatření čistší produkce mohou jak zvýšit tak snížit potřebu pracovních sil a ve svém souhrnu působí neutrálně
- zavádění čistší produkce zvyšuje kvalifikaci pracovníků.

10. Závěry

Zavedení NPCP je důležité nejen pro ochranu životního prostředí, ale přinese i významné ekonomické úspory v jednotlivých resortech a přispěje k efektivní restrukturalizaci průmyslu.

NPCP podporuje široké zavádění preventivních opatření v ochraně životního prostředí ve veřejném i soukromém sektoru, a to v souladu se Státní politikou životního prostředí a s

politikou udržitelného rozvoje ČR a jejich regionů dle Národního rozvojového plánu ČR na léta 2000 – 2006 a dle Strategie regionálního rozvoje ČR

NPCP podporuje zavádění preventivních opatření vyžadovaných směrnicemi a nařízeními EU, zvláště pak směrnicí 96/61/EEC (IPPC). Realizace NPCP bude naplňováním některých významných mezinárodních závazků

Program čistší produkce přispívá k nacházení inovačního potenciálu výrobků a tím k posilování jejich konkurenceschopnosti.

NPCP sdružuje zájmy jednotlivých aktérů a přispěje tak k pozitivním změnám vztahů, k vzájemné komunikaci a informovanosti mezi státními orgány, samosprávou, podnikovou sférou a veřejností při realizaci cílů SPŽP, RDP a SRR a ke společnému hledání optimálního řešení problémů spojených s ochranou životního prostředí.

Ve střednědobém a dlouhodobém výhledu realizace NPCP významně přispěje k dosažení vize udržitelného rozvoje.